

Heinrich Rahn   Johann Bünting

Sub Praesidio Amplissimi, Consultissimi Ac Excellentissimi Viri Dn. Henrici Rahnen ... Dn. Praeceptoris Sui Summa Observantia Colendi, Dissertationem Hanc Iuridicam De Scientia Et Ignorantia Publice Tuebitur Johann: Bünting/Hannoveranus Ad D. XIV. Aprilis

Rostochii: Kilius, 1649

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn732586569>

Druck   Freier Zugang

Wissen und Unwissen

H. Rahne (J. Dünker) ^{Hert.} /c
R. U. n. 1649

CHRISTO REDEMTORE
 AUSPICE
 SUB PRÆSIDIO
 AMPLISSIMI, CONSULTISSIMI
 AC EXCELLENTISSIMI VIRI

DN. HENRICI Rahnen/
 JCTI ET PROFESSORIS
 PUBLICI.

DN. PRÆCEPTORIS SUI
 SUMMA OBSERVANTIA
 COLENDI.

DISSERTATIONEM HANC
 JURIDICAM

DE

SCIENTIA
 ET IGNORANTIA

PUBLICÆ

TUEBITUR

JOHANN: Bunting / HANNO-
 VERANUS

AD D. XIV. APRILIS.

✂(o)✂

ROSTOCHII,

Typis NICOLAI KILH, Acad. Typogr.

ANNO cto 100 IL.

CHRISTO REDENTORE

AUSPICE

SEU PRÆSIDIO

ANALYSIS

DR. HENRICI

DEI ET PATRIS

ET

DR. PRÆCEPTORIS

SUMMA OBSERVANTIA

OSSE

DISSERTATIONE

ET

ET IGNORANTIA

ET

ET

JOHANNES

VERA

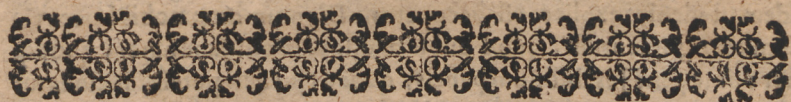
AD. X. C. C.

POSTORUM

ET

ET

ΕΥΝ ΘΕΩ,

DISSERTATIONIS JURIDICÆ
DE
SCIENTIA
ET
IGNORANTIA

THESIS I.

Nullam Remp. sine Legibus commodè
posse gubernari apud omnes est in confesso, adeoq;
scitè admodum ab Aristotele 1. *Rhet.* 4. *vers.* 22. dici-
tur, ἐν τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. Ve-
rùm illæ Leges cùm generalia tantum sint præcepta,
quæ in societate civili observanda proponuntur,
hinc fit, ut necessariò desiderentur qui singulis casibus jura applicare no-
rint. Fieri etenim nequit, ut omnibus factis jus expressè sit adscriptum,
tum quòd conditio Legislatoris, utpote hominis omnesq; casus unquam
eventuros prospicere non valentis, id minimè ferat; tum quòd ipsi ca-
sus tantis sint mutationibus obnoxii, ut minimâ sæpè varientur cir-
cumstantiâ, quâ itidem jus diversum reddi constat. Ut itaq; hicce Le-
gum defectus suppleatur, necessaria est Jurisprudentum interpretatio,
qui probè perceptis omnibus circumstantiis ex solidis Jurisprudentiæ
ac non rarò Philosophiæ activæ principiis modò restringant, modò ex-
tendant Legem, eamq; ita explicent, ut & præsentī factō congruat, nec
unquam à mente decedat Legislatoris, quo observato rectè ex Ulpiani
in l. 1. §. 1. de j. & j. sententia, Juri veram Philosophiam, non simula-
tam affectare & profiteri dicuntur.

II.

Inter illas autem circumstantias non postremum sibi vendicant lo-
cum, quæ ex scientia & ignorantia oriuntur: Quantum enim discrimi-
nis inde Jus sumat, vel moralis Philosophus nos docere potest, & Jctus

A

idem

idem ut plenius explicet est occupatus. Dignum itaq; nobis hocce visum est argumentum, quod publicæ disquisitioni exponatur, quodq; per omne penè Jus diffusum paucis, quoad ejus fieri potest, includatur thesibus.

III.

Scientiæ verò vocabulum varias induere significationes, tam est notum quàm quod notissimum, Nec Jcti tantum, sed & Philosophi variè id accipiunt. De his non anxie erimus jam solliciti, sed ad ea quæ propius huc spectant properabimus. In Jure autem interdum solam rei denotat notitiam: non rarò præter illam & patientiam significat, quomodo accipitur in actione Tributaria. Si enim dominus vel pater sciverit servum aut filium in merce peculiari negotiari, nec protestatus fuerit, inde tenetur *l. 1. §. 2. & 3. de tribut. action.* Non autem hic voluntas requiritur, seu Jctus *ibidem* disputat, cum non velle sed non nolle dominus patèrve debeat. *Jung. l. 7. §. 11. de SC. Maced.* nonnunquam cum notitia & patientia etiam voluntatem, ut in actionibus noxalibus, ubi is habetur pro sciente, ad illum scil. effectum ut teneatur, qui cum prohibere potuisset non prohibuit *l. 3. de noxal. action.* Hincq; ita loquuntur Leges: Scientiam hic spectari quæ habeat & voluntatem *l. 1. §. 1. si famil. furt. feciss. dic.* Scientiam accipi cum consilio *l. 4. de noxal. act.* ideoq; non teneri dominum, si ad libertatem servus proclamans sciente eo quid fecerit, vel si dominum contemserit, quippe cum hisce casibus culpâ vacet *l. 10. de R. J. l. 109. eod.* Et illa voluntas à Dd. vocari solet, implicita, tacita & conjecturata.

IV.

Alia voluntas est expressa, de qua ex præcedente tractatu constat, quæ itidem voce scientiæ indigitatur. Exemplum est in *l. 1. §. C. de locat. & conduct.* ubi dicit Imp., inducta in fundum sive prædium rusticum voluntate, id est, expressâ conventionione domini (falsa enim est communis Dd. opinio, quod illata & inducta in rusticum, æquè ac urbanum, prædium sint tacito pignori supposita) pignoris jure teneri: in inductis verò in prædium urbanum scientiam, i. e. expressam voluntatem seu conventionem haud esse necessariam.

V.

Amplius adhuc quid idem videtur vocabulum comprehendere in *l. 10. pr. & §. 2. quæ in fraud. cred.* quando is demùm pro sciente habetur, qui fuit conscius & particeps fraudis, Dein sumitur etiam pro habitu

bitu mentis, ut cum Jurisprudencia dicitur Scientia: quod improprie fieri omni caret dubio, & pridem expofus est Petri Gilkenii error, qui proprie dictam Scientiam hancce disciplinam esse conatur *peculiari hac de re edito tractatu* evincere, quod tamen vel solo Jurisprudencia nomine confutatur. Eundem quoque errorem Barthol. Chaffanæus errat, *in catalog. glor. mund. part. 10. consider. 18.* repræhenfus ab Angel. Mattheac. *de via & ration. jur. lib. 1. c. 8.* Denique & illa significatio (plures n. adferre nihil attinet) notari potest, quâ accipitur pro credulitate *in l. 2. §. 2. C. de jurejur. propt. calum. dand.* ubi is ex animi sui Scientia dicitur jurare, qui quod credit & existimat jurat, licet veræ causæ natura alia forfitan est. Nobis hoc loci sit Scientia cognitio rei, cum omnibus qualitatibus & circumstantiis.

VI.

Divisiones Scientiæ in Jctorum commentariis variæ reperiuntur: Sunt qui eam in Eminentem, Mediocre[m] & SuffICIENTEM dispescunt, quæ tamen distinctio ad nostrum scopum nullatenus pertinet. Eminens autore Philipp. Decio *ad c. cum in cunctis. 7. num. 13. extr. de election. & elect. potest.* dicitur illa, per quam quis scit difficillimas quæstiones explicare & definire sine revolutione chartarum. Mediocris verò, quando cum revolutione chartarum. Sed considerandum est, *inquit*, quòd quando quis posset illud facere sine revolutione chartarum, diceretur eminentissima Scientia, ut vix esset possibile in hominibus invenire, cum infinitæ quæstiones possent occurrere; & ideo hoc non videtur esse in consideratione, quod vix reperiri potest *arg. l. nam ad ea. ff. de LL.* Unde habito respectu ad id, quod communiter contingit, eminens videtur Scientia, quando quis sciret, etiam cum revolutione librorum, omnes quæstiones difficiles resolvere; aliàs esset dicendum, quod nec Joan. Andræ. nec Bartol. nec Bald. & alii Dd. qui famosissimi fuerunt, quod eminentem non habuissent Scientiam, quod non videtur dicendum. Sufficiens verò Scientia dicitur secundum qualitatem officii & beneficii.

VII.

Insignis Jctus Joann. Baptista Costa *tract. de facti scient. & ignor. inspect. 63 n. 2. & seqq.* docet, Scientiam considerari in genere, in specie, & in individuo. Scientia in genere, siue generalis & simplex sufficit, quando requisitio & notificatio non est de forma: Exemplum ponit in subreptionis vitio tollendo, ad quod sufficit concedentis Scientia generalis,

ralis, quando concedens saltem in genere scire potuit, quod tacite inest: neq; enim omnis subreptio vitiat rescriptum, verum illa duntaxat, quæ Principem ad concedendum reddit difficiliorem *c. super literis. & c. postulasti. de rescript.* Vid. citatus autor *rubr. communia utriusq; & c. reg. 2. n. 9.* Scientia in specie requiritur, ubi pro forma debet dari notificatio, ubi scientia cum omnibus suis qualitatibus exquiritur, ut aliquid pertectè intelligatur. Exemplū est in emtore rei alienæ vel obnoxiz, qui habet contra venditorem regressum de evictione, etiam si juris alieni vel servitatis habuerit scientiam in genere, cum ad illum excludendum exigatur scientia in specie. At de scientia in individuo adferri potest exemplum, puta, cum agitur de gravi alterius præjudicio; & in materia sententiarum, quando statutum intimationem decernit victo faciendam; nam non sufficit scientia etiam plena & nitida aliunde conquisita, ob peccatum in forma, nec sententia minimè intimata in forma authentica transit in iudicatum. Hæc laudatus nobis Autor.

II X.

Dispersitur porrò in Scientiam Juris & Facti. Illa est, non ignorare quicquid legibus promulgatum aut moribus receptum est: Et ad hanc scientiam regulariter omnes tenentur *l. 9. C. de LL. l. 12. C. de l. & F. l. ceu dicitur inferius.* Hæc, quid contigerit habere cognitum.

IX.

Tandem dividitur in Veram & Præsumtam. Illius exempla varia in jure occurrunt. Nam ut conditio indebiti impediatur, omninò vera requiritur scientia *l. 1. in fin. ff. de condit. ind. l. 9. C. eod.* quæ si adest, adeò cessat repetitio, ut ne tum quidem, cum eà mente, ut repeteret, quis solvit, locum habeat *l. 50. ff. d. r.* quippe cum donandi adfuisse animus præsumatur *l. 53. de R. J.*

X.

Eadem scientia & in jure Protimiseos requiritur, ad cujus formam pertinet, ut vendens si ritè alienare & retractus periculum evitare velit, proximioribus obnunciet venditionem ejusq; verum pretium. Th. Lindem. *in exeg. constit. Frider. de jur. Protim. c. 3. th. 2.* Præsumta autem hæc scientia haud sufficit, sed certam plenamq; notitiam eos habere oportet, qualis oritur ex insinuatione instrumenti ac modis similibus: Aliàs enim, si solam audiant venditionem, vel ab alio prædium avitum possideri videant, scientiam autem venditionis ejusdemq; qualitatem non habcant,

habeant, ob lapsum temporis, quod huic juri est præstitutum, ab hoc beneficio non excluduntur, cum potuisset esse venditio conditionalis, vel ad certum tempus, vel ad vitam tantum; vel ignorare potuere agnati, an alius proprietatis jure, an verò aliter possideat.

XI.

Cum verò scientia, maximè si facti sit, non adeò semper probari queat liquidò, idèd haud est infrequens, ut lex præsumptione quadam eandem inducat, modò ejusmodi adsint conjecturæ, quæ scientiam verò similiter arguere possint. Hæ verò desumuntur vel (1.) ex qualitate personarum: sic facta conjunctorum conjuncti *l. 9 §. 1. ff. und. cognat. l. 7. C. de in integr. rest. min. vicinorum vicini c. 7. extr. de præsumt. l. 9. C. de nupt. l. 55. pr. ff. locat. domesticorum domestici l. 3. §. 6. C. de repud. &c.* scire præsumuntur. Quorum limitationes addere jam ratio instituti haud patitur.

XII.

Pari ratione is, qui cum alio contrahit, non ignarus esse præsumitur conditionis ejus *l. 19. pr. de R. J.* Quòd si verò quis reperiatur, qui contractum initurus ante non probè inquisierit in eam, non est quod damni nomine queratur, sed negligentia id potius suæ ferat acceptum. Exemplum suppeditat *l. pen. de SC. Maced.* ubi qui filios mutuam credidit pecuniam SC. exceptionem hac replicatione regulariter elidere nequit, quod nesciverit eum esse filiumfam. Idem juris obtinet in eo, qui fidejussorem minus idoneum semel admisit, hunc enim postea nullatenus repudiare fas est, sed sibi, qui prius facultates ejus diligentius non est expiscatus, id imputare debet *l. 3. in fin. de fidejuss.* Sic quilibet patrimonii vires aut rerum suarum valorem scire præsumitur *l. 15. C. de Resc. vend.*

XIII.

Vel (2.) ex lapsu temporis præsumta scientia elicitur. Hinc, si per tempus lege definitum quis bona alterius ut sua possedit, usucapit ea, quippe cum alter possessionis ejus gnarus esse præsumatur. Non itaq; pugnat usucapio cum Jure Naturæ, uti nonnulli sibi aliisq; persuasum eunt, sed positis omnibus ad eam requisitis faventer cum illo conspirat. Neq; commentum eam Juris tantum Civilis esse, ceu itidem quidam opinionis errore statuunt, sed in genere Juri Gentium adscribendam, à Romanis verò renovatam, explicatam ac emendatam arbitramur. Appositè ergò Paulus in *l. 28. ff. de V. S.* in hanc sententiam loquitur, Alienare eum videri qui patitur usucap: Ex diuturno enim tempore illius scientia & voluntas colligenda venit.

XIV.

Vel (3.) Conjecturæ colliguntur ex qualitate rei gestæ. Cui enim actus publice gestus ignotus esse posset? Quin verò hujus prætendens ignorantiam planè non auditur *l. 11. §. 3. in fin. de institor. act. c. ult. X. qui matrim. accus. poss.* Simili modo & acta in eo loco, quem frequentare solitus sum, me scire est verosimile. Et hinc est, quòd proclama publicè emanatum omnes scire præsumantur *c. 1. de postul. pralat.* ac si id, quod publicatum in valvis Ecclesiæ, vel alio loco publico, ignorari allegetur, non excusat allegantem ignorantia, sed ei imputatur si non sciverit, quia hoc casu facile præsumitur scientia, *clem. unic. in fin. ibiq. Gl. de concess. præbend.*

XV.

Hæc de scientia generatim delibasse sufficiant, cùm pressius magisq; luculente ex altera hujus dissertationis parte ejus natura patescet; cognitio enim uno oppositorum, certum quoq; est alterū quodam modò manifestari ac intelligi. Transimus itaq; ad Ignorantiam quæ scientiæ opponitur. Verùm hic opera nos facturos putamus pretium, si principio inquiramus, quonam genere sibi oppositionis hæc invicem dicantur opponi; quod (ut verbo nos expediamus) accuratè loquendo privativè fieri defendemus.

XVI.

Est enim Ignorantia (quæ & Ignoratio dicitur *l. 79. de leg. 2. l. 11. de divers. & temp. præscr. l. 55. de edil. edict. l. 5. C. de peric. tutor.*) nihil aliud, quàm carentia illius cognitionis, quàm quis aptus est habere. Et differt tum à Nescientia, tum ab Errore. Nam nescientia simplicem scientiæ negationem significat, cùm simpliciter quid nescitur, & nullum intellectus judicium intervenit, qualis est in mente captis, & in aliis hominibus ratione illarum rerum, quæ conditionis humanæ captum superant. Ab errore verò recedit in eo, quòd ignorantia sui naturâ non ponat aliquem cognitionis actum: Error autem ponat judicium perversum de aliquo; atq; ita supponit aliquam notitiâ ejus circa quod erratur, nempe per famam, visum, vel opinionem. Unde non ineleganter in *c. quamvis. n. dist. 38.* dicitur, Erroris esse proprium pro vero approbare falsum. Verùm illud discrimen & Legibus & usu Dd. frequentissimè confunditur.

XVII.

Sicuti autem scientiæ certæ erant divisiones, ita ex jure oppositionis etiam ipsius ignorantie aliquæ sint oportet. Ordiri liceat ab illis, quas Thomas de Aquino aliiq; Philosophi suppeditant; has enim juri nostro applicare nihil omnino vetat, cùm in sequentibus vix illis poterimus termi-

terminis abstinere. Primò itaq; Ignorantia ratione sui & generalissimè spectata, vel est puræ privationis, vel pravæ dispositionis. Illa est, quam modò descripsimus. Hæc, cùm quis judicat rem illud esse, quod revera non est, & propriè (ceu itidem dicere anteverimus) vocari solet Error: Hic enim describi non inepte potest hoc modo: Error est opinio falsa, quâ aliud pro alio putatur. Et committitur, ut obiter hoc addamus, vel in conventionis e.g. specie, vel in persona, cum qua contrahitur, vel deniq; in re, quæ in contractum deducitur. Prior casus accidit, quoties utrinq; non creditur, idem negotium geri, & nulla contrahitur obligatio *l. in omnib. 55. & l. in omnibus 57. de O. & A.* cujus exemplum accessere licet ex *l. 18. ff. de R. C.* ubi quasi mutuam quis pecuniam accepit, ab eo, qui donandi animo dedit, neq; mutuam, neq; donationem contractam esse asseritur. Quoties vero in persona erratur, toties contractus est nullus, e.g. si quis stipulanti Cajo decem se promittat daturum, quem Titium esse putat, neutri tenetur. Non huic, quia ei nulla promissio facta; Nec Cajo, quia in eum errans non consensit *l. 15. de Jurid. l. 2. pr. de Judic. arg. l. 9. pr. de hered. inst.* quò tamen error solius nominis nequaquam est referendus *arg. §. 29. Inst. de legat.* Idem quoq; dicendum in causa matrimonii *c. un. 29. q. 1.* At circa rem in contractum deductam error committitur, cùm vel in ipso corpore est dissensus, & nulla est obligatio *l. 137. §. 1. de V. O.* vel saltem in materia, & emptio quidem est nulla *l. 9. §. 2. de contrab. emt.* sed stipulatio valet *l. 22. de V. O.* cujus rationem differentia addemus in *συμφιλολογία.*

XIX.

Secundò ratione subjecti dividitur in Ignorantiam Invincibilem & vincibilem. Ignorantia invincibilis est, quâ ea ignoramus, quæ scire vel non poteramus adhibita licet humanâ & morali diligentia, quæ à nobis exigitur, vel non tenebatur. Exempla peti possunt ex *l. argentum. 20. ff. commod. & l. 29. §. 2. mandat.* Vincibilis autem ignorantia, cujus principium in nobis, ac quæ adhibito diligenti & debito studio vinci à nobis & superari potest; & factum reddit culposum. Hæc rursus duplex est: Affectata & Crassa. Illa, quâ sponte quis ignorat id, quod scire tenetur; appellatur alio nomine voluntaria, quia non vult scire ob pravitatem mali desiderii, & ita ignorantia directè est (ut loquuntur;) volita. Unde nullo meretur modo dici iusta & probabilis, sed potius dissoluta, & habetur non tantùm pro scientia, sed & pro nequitia. Crassa seu supina ignorantia est, quâ per culpam latam quis ignorat id, quod

com-

communiter omnes sui ordinis sciunt. Joh. Bapt. Cost. d. 11. inspect. 81.
n. 9 & seqq.

XIX.

Tertiò ratione actus dispescitur à Thom. 1. 2. q. 6. art. 8. in Concomitantem, Consequentem & Antecedentem. Concomitans est quæ actionem comitatur, ita ut non sit actionis causa, sed etiam si abfuisset, nihilominus actio fuisset secuta; & inde non redditur involuntarium, quia non causat aliquid, quod sit repugnans voluntati, sed facit non voluntarium, non enim potest esse actu volitum quod ignoratum est. Si itaq; quis petere se cervum existimans capitalem, quem alias interficere animus fuit, feriat hostem, invitè egisse non dicitur, licet ignorans egerit, cum illum & sine tali ignorantia occurrentem necasset. Consequens est, quæ voluntatem consequitur, utpote quæ sit directè vel indirectè volita; hinc est voluntas ejus causa: illa affectata, hæc crassa ignorantia dicitur. Antecedens deniq; vocatur, quæ præcedit omnem voluntatis consensum, & est causa volendi, quod aliàs quis non vellet, causatq; involuntarium simpliciter, & nihil differt ab ea, quam supra indigitavimus Invincibilem.

XX.

Tandem succedit famosissima illa Ignorantiæ divisio, quæ ratione objecti alia dicitur Juris, Facti altera. t. t. ff. & C. de Jur. & fact. ign. Illa est, quando id quis nescit, quod est juris constituti, quod vel Naturæ, vel Positivum, seu civile. Hæc autem est, quando quis id factum putat, quod factum non est, vel factum non putat, quod factum est. Estq; vel facti proprii l. 7. ad SC. Vellej. arg. l. 22. de condiçt. ind. vel alieni l. 3. b. t. l. fin. in fin. pro suo. præteriti tamen semper, vel præsentis, non etiam futuri: quemadmodum enim ejus, quod est futurum, non datur determinata scientia ac veritas, ita nec ejusdem ignorantia argui potest.

XXI.

Quibus præmissis tantò poterit accuratius effectus, qui pro hisce distinctionibus varius est, dignosci. Regula itaq; prima sit: Ignorantia Juris cuiq; nocet l. regula. 9. ff. b. t. sive, ut in l. 4. eod. exprimitur: Juris ignorantia non prodest: hæc enim eodem sensu dicuntur, cum noceat quò in pœnam legis incurras; non profit autem ad eam pœnam evitandam. Donell. libr. 1. comm. Jur. Civ. c. 21. Et hoc omninò verum est in jure Naturali; qui enim hoc ignorat, ignorat id, quod omnes homines ex communi hominum natura sciunt, aut scire omnino debent, arg. pr. Inst. de L. N. G. & C. l. 1. § 3. ff. de J. & J. adeoq; nullam excusationem meretur; nec licet impune id ignorare mulieri, sed

sed ob incestum Jure Gentium prohibitum, æque ac mares puniuntur l. 38. §. 2. ad L. Jul. de adult. ita & mater liberis suis tutorem petere negligens à privatione successionis & usufructus non excusatur §. pen. Inst. ad SC. Tertull. l. 2. §. 23. & seqq. ff. eod. quippe cum ad hoc teneatur ex officio pietatis l. 9. C. qui pet. tutor. nec militibus patrocinator l. 1. pr. de obseq. parent. & patron. prest. nec minori t. r. C. si advers. delict. nec rusticitati l. 2. C. de jus voc. Nemo enim, si modò integræ sit ac sanæ mentis, sibi impunitatem atrocium delictorum, ut adulterii, homicidii, furti, latrocinii &c. ex ignorantia ausit polliceri.

XXII.

Ignorantiam verò Juris positivi quòd attinet, distingui potest primò cum Bachov. ad Wesf. h. n. 4. in fin. & ad Treutl. vol. 2. Diss. 4. 1b. fin. lit. B. inter Jus ipsum quod in tabulis seu LL. XII. tabb. publicè fuit propositum ac determinatum, & inter Jus indefinitum & dubium consistens in disputationibus & opinionibus Jctorum, aut circa casum aliquem singularem sancitum; Hoc aliquo modo est tolerabile. Illud verò ignorare lata est culpa, nec ea propter impunè id ferre quis regulariter solet l. 9. C. de LL. l. 12. C. de J. & E. I. Quibus gemina tradit Aristot. 3. Ethic. 1. de Legum conditoribus disserens: καὶ τὰς ἀγνοῦντας π, inquit, τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ἀ δὲ ἴπισταται, καὶ μὴ χαλεπαῖσιν, καὶ ἀλάτταν. Quod autem diximus, hujus Juris ignorantiam latam culpam esse, non ita crude sed cum grano salis est intelligendum; distinguimus enim tres casus: nam Jus publicè propositum continet vel (1.) ea, quæ omnes reip. subditi scire facillè possunt & debent, & hæc ignorantes latam, ut diximus, committunt culpam: Vel (2.) ea, quæ quidem sciri deberent, sed non nisi exactâ aut exactissimâ diligentia possunt cognosci, ex consilio peritorum. Et qui horum prætexunt ignorantiam, culpæ levis vel levissimæ rei censentur, quia consulendo peritos, diligentiores non sunt imitati. fac. l. 2. §. ult. quæ ord. in pos. serv. Vel (3.) ea, quæ respectu hujus vel illius hominis ratione suæ conditionis, adhibita diligentia, qualis ab ejusmodi homine in tali statu exigitur, cognosci nequeunt: hocq; casu nulla committitur culpa, sed talis ignorantia excusat.

XXIII.

Tandem etiam circa præsens ζήτησις est distinguendum inter personas. Hæ enim vel ratione professionis ac officii jus scire tenentur, & si id ignorant latam commisisse culpam non immeritò dicuntur. Ignorantia itaq; sciri nequit, qui Jurisperitus cupit audire, licet sit minor 25. annis. Turpe enim esset homini causas oranti jus in quo versatur ignorare l. 2. §. 43. de O. J. Vid. Gl. in l. professio. 6. C. de muner. patrim. lib. 10. Hoc tamen ad istum casum

B

non

non videtur extendendum; quo circa jus facti singulari accommodandum
labitur, quod non raro ob circumstantiarum varietatem adeò involutum est,
ut etiam exercitatissimi in eo nonnunquam soleant cespitare. Qui verò ejus-
modi scientiam non profitentur, ab iis similis notitia requiri non potest.
Jung. l. 2. ff. quod quisq. jur. in al. stat. Exinde ergò luculentè patet, non sem-
per, ceu plerorumq; fert opinio, hujus juris ignorantiam culpæ esse latæ ad-
scribendam, sed sub distinctione & ipsius juris & personarum id demùm esse
asseverandum.

XXIV.

Præterea & ipsæ causæ ad dignoscendum Juris ignorantia effectum pro-
bè sunt ponderandæ. Certamus etenim, vel de captando lucro, vel damno
vitando. In compendiis ac lucris juris error cuiq; nocet l. 7. l. 4. h. junct. §. 6.
Inst. de usucap. l. 31. pr. l. 32. §. 1. ff. eod. l. 2. §. 15. pro emptor. l. 1. §. 1. cum seqq.
ff. h. t. l. 9. §. fin. eod. l. 3. c. d. t. quod adeò verum est, ut nec foeminis, licet
aliàs sexus imbecillitati aliquid soleat concedi, profit, per l. 8. ff. h. t. d. l. 3. l. 11.
C. eod. Ubi observatu non erit indignum, nomine lucri, compendiorum
sive commodorum, illa etiam comprehendi, ad quæ quis jus habebat, ut ea
retineret aut efficere suæ seu ut ea planè acquireret, utendo facultate à jure
ad id sibi concessa.

XXV.

Sic heres qui Juris (secus si facti) ignorantia integra solvit Legata, ut ei
non remaneat quarta pars hereditatis, quam beneficio L. Falcidia detrahere
poterat, non potest repetere ex iis, salvam ut illam habeat. l. 9. C. ad L. Falc.
l. pen. §. ult. ff. h. t. Idem dicendum de herede onere restitutionis gravato,
quod scil. si juris errore totum quod jussus est restituere, citra Trebellianicæ
detractionem restituat, repetere eam non possit. Heredibus item certum
tempus ad deliberandum conceditur, quo declarent, an heredes esse velint,
eoq; effluxo ad alium ex successorio capite cum eadem facultate delibera-
di devolvitur hereditas: hic si ignoret, sibi hereditatem competere, cedit ei
tempus, quia in jure errat. Aliud autem juris servatur, si ignorantia facti
non adierit. Utriusq; exemplum proponit Paulus in l. 1. §. 3. b.

XXVI.

Interdum verò simplicitati succentritur, ut rusticis, quibus juris ignoran-
tia prodest certis casibus etiam in captando lucro, qualis est in l. 3. §. 22. ad SC.
Silan. Propter ætatem quoq; Minoribus 25. annis hæc ignorantia etiam in
compendiis nullatenus obest text. in l. 11. C. h. t. l. pen. pr. ff. eod. junct. l. 8. §. 6. de
minor. Multoq; minus dubitare licebit de impuberibus, qui sine tutore agen-
tes nihil posse scire, sed omnia ignorare intelliguntur l. fin. h. t. l. ult. rem.
pupill. salv. for.

XXVII.

Singulari deniq; favore militiae indultum militibus idem est privilegium,

UL

ut ignorantia juris licet sectentur lucrum iis profit. Arma etenim magis quam jura scire existimandi sunt *l. fin. pr. C. de jur. delib.* Exempla depromi possunt ex *l. 9. §. 1. ff. b. t.* ubi scriptum est in specie adeundæ hereditatis; & *l. 1. C. eod.* ex qua patet, si milites per ignorantiam allegationes & exceptiones peremptorias omiserunt, quod possint adhuc eas, etiam post sententiam ante executionem, proponere. Et quasvis replicari possit, in hocce casu militem de damno certare vitando & reum esse, tamen idem privilegium competere, si ipse adversus alios agat, rectissime docet *Br. in l. 1. num. 11. C. de j. & F. l.* quia utrobique eadem est ignorantie ratio. Notandum tamen hæc omnia tantum vera esse in administratione rerum, non verò in delictis, ratione acquisitionis,

XXIIX.

In damno rursus distinguunt *Dd.* aliud scilicet esse rei amissæ, aliud amittendæ. In illo nocet ignorantia juris; exemplum desumunt ex indebito ita soluto, quippe cum ad hoc repetendum, non concedatur conditio *l. 9. C. ad L. Falc. l. 10. C. de j. & F. j.* Non tamen cum iis facimus, qui illas sine ulla planè distinctione accipiunt, ut *Dönell. lib. 1. comm. Jur. Civ. cap. 21. §. lib. 14. c. 14. & alii*; sed potius cum *Wes. in parat. ad tit. de condict. indeb. n. 9. ibique Dacib.* distinguendum putamus, an quod solutum est, prorsus sit indebitum, an verò habeat justam aliquam debendi causam. De his enim casibus tantum dicti sunt accipiendi textus, tunc enim aliquid subest, quod conditionem valet impedire. Priori verò casu concedendam æquitas svadet, quippe cum juris ignorantia suum petenti ac de damno certanti vitando non incommode *l. 7. §. 8. b. l. 1. pr. ut in poss. legat.*

XXIX.

In damno verò rei amittendæ juris ignorantia omnibus non (i. e. nulli) nocere, docet *Papinian. in l. 8. b. t.* Illustrari id potest (1.) Confessione, ex casu *leg. 5. C. b.* ubi quis confessus est, ex maternis esse bonis (ut si ignorantia forte juris ductus putet donationem à patre in matrem uxorem factam tenuisse, quod exemplum suppeditat *Gloss. ibid.*) quod paternum erat; & respondent *Impp.* nihil eum confitendo egisse: nam si postea quidam veniant rem petitori, quasi mater quocumque tandem jure illam concessisset, se nihilo potest tueri secius, docendo, verè ad paterna eam pertinere bona: quod facile liquet, cum certi juris sit, tantas vires non habere confessionem extrajudicialem etiam à sciente factam, ut tam grave præjudicium consentienti creet. Huc quoque *Dd.* referunt speciem *leg. 79. de leg. 2.* si quis fundum codicillis sibi relictum, putet adhuc esse heredis, sibi persuasum habens, non rectè relinqui codicillis, ac insuper heredem in ejus fundi possessione petitione defendat, hoc tamen isthæc ignorantia non operabitur, ut eà detecta ad ejus

ab herede vindicationem non admittatur. Expediti namq; juris est, legati fundi dominium rectâ viâ ad legatarium transiisse *l. 89. d. 1.* quod ei hocce modo auferri haudquaquam potest *arg. l. 35. de A. R. D.*

XXX.

(2.) Possessione alienæ hereditatis. Notum quippe est ex *l. 25. §. 2. de her. red. petit.* quòd qui sciens ad se non pertinere bona alterius inuasit sicq; pro possessore possidet, ex SCto pro rebus etiam deperditis teneat. Hoc autem fallit in eo, qui ignorantia juris putavit testamentum, ex quo occupavit bona, rectè factum, cum inutile erat, fortè quòd testator in alterius potestate fuerit, vel desit legitimus testium numerus, aut suus heres præteritus. Hic enim, quamvis in jure erret, non habetur tamen pro prædone, quia dolo caret *d. l. 25. §. 6.* militatq; pro eo nostra regula, nemini nocere juris ignorantiam in damno rei amittendæ, quod sanè fieret, si ad resarcienda damna quæ postea obveniunt adstringeretur.

XXXI.

(3.) Promissione rei indebitæ. Qui enim per ignorantiam indebitum promissit stipulanti, subtilitate juris Civilis quidem tenetur *§. 9. Inst. de action.* datur verò illi contra actorem exceptio doli, *l. 36. de V. O.* Quod non tantum obtinet si facti, verum etiam si juris promiserit ignorantia; puta, si liberatus pacto, non putet id sufficere ad liberationem inducendam, indeq; iterum promittat. Addi etiam potest casus *l. 1. pr. ff. ut in poss. legat.* ubi liberationem condici posse asseritur, si per ignorantiam juris, qui ad id non erat obligatus, satisdederit. *Don. 1. Comm. 21.*

XXXII.

Limitationem verò admittit in delictis, ad hæc enim Papiniani mentem porrigendam non esse, pridem doctis est observatum, utut verba, utpote generalia, id primâ fronte videantur suadere. *Jung. l. 11. ff. de his qui not. inf. arg. l. 51. §. 2. ad L. Aquil.* Sunt tamen personæ, quæ & hic excusationem merentur, utpote doli & inde delicti incapaces, quales sunt Infantes & Furiosi, adeò ut non tantum hoc verum sit in delictis Jure Civili prohibitis, sed etiam ipso Naturæ jure. Sicut enim circa leges Civiles eos excusamus, qui legum notitiam aut intellectum non habuerunt, ita & circa naturæ leges par est eos excusari, quibus rationis imbecillitas obstat. Id autem impedimentum hic adest, unde rectè Modestinus *l. 12. ff. ad L. Corn. de sicar.* asserit, alterum (infantem sc.) innocentiam consilii tueri, alterum (furiosum) fati infelicitatem excusare, nam quæ in eo culpa deprehenditur cum mentis sanæ non sit?

XXXIII.

Infanti comparari potestis, qui infantæ est proximus, quoniam & hic

cx

ex ignorantia invincibili; adeoque debili iudicio rationis aliquid commisisse
presumitur; non autem qui proximus est pubertati. Hic enim, cum doli cen-
seatur capax, ex delictis tenetur, quod exemplo furii *l. 23 ff. de furt. damni*
injuriam dati l. 1. §. 2. ad L. Aquil. planum redditur Jung. *l. 9 §. 2. de minor. &*
l. 13 in fin. de SC. Silan. XXXIV.

Homines porro rudiores à gravioribus ex delicto poenis excusantur, si
ea quæ non juris Gentium, sed Juris Civilis sunt, ignorent *arg. l. ult. de Rit. nupt.*
Genus itaque delicti patrocinium largitur iis, quibus leges solent esse faventio-
res, quales sunt, mulier, miles, minor &c. Hinc illa incestum jure Civili pro-
hibitum committens poenam effugit *l. 38. §. 2. ad L. Jul. de adult.* Desistens ab
accusatione non incidit in SCtum Turpillianum *l. 1. §. 10. in fin. ad SC. Tur-*
pill. ubi idem beneficium minori quoque conceditur. Si per ignorantiam juris
sibi legatum alterius instinctu adscripserit, evitat poenam Legis Corneliæ de
falsis *l. 15. §. pen. ad L. Corn. de fals.* XXXV.

Huc denique referri potest iste casus, quando Lex scientiam & dolum ex-
pressè exigit: tunc enim juris ignorantiam peccans indistinctè excusatur, cum
dolo careat quamvis in jure erret *l. 25. §. 6. de hered. pet.* Quod ipsum innue-
re videtur Ulpianus *in l. 7. §. 4. de Jurisd.* quando edictum, quo in eum qui
dolo malo corruperit id, quod à Pratore Jurisdictionis perpetuæ causa pro-
positum est poena statuitur, ita interpretatur; Pratorem ea propter doli fe-
cisse mali mentionem, ne si per imperitiam aut rusticitatem quis fecerit, in-
de teneretur. XXXVI.

Et hæc de ignorantia Juris. Altera regula sit: Ignorantia facti non
obest: *l. 8. l. 9. pr. h. t.* Quod ut tanto intelligatur rectius, repetenda hæc est
distinctio, quam supra attulimus, inter factum proprium & alienum. In fa-
cto proprio regulariter nostra non procedit regula cum in eo non sit tolera-
bilis, nec cuiquam illius ignorantiam prætexere licet per *l. 7. ad SC. Vellej. tum,*
quod indecorum sit allegare ejus ignorantiam, quod ipse quis gessit; esset
enim homo stolidus ac prorsus deperditus, qui adeò reperiretur supinus ac
negligens, ut quid à se factum nesciat: Illa autem ignorantia non prodest,
quæ in supinum hominem cadit *l. 3. l. 6. h. l. 15. §. 1. de contrah. emt.* cum,
quod absurdum jure merito habeatur, ibi ignorantiam admittere, ubi actio est
spontanea ejusque principium intrinsicum in ipso agente, sciente singula, in
quibus actio versatur, quæ omnia in facto proprio concurrunt. Cum ergo
hæc scientia interveniat, merito exulat ignorantia.

XXXVII.

Cæterum hæc doctrina paulò adhuc videtur repetenda aliter, ne nos-
metipsos intricemus. Consulamus ergo paulisper Philosophorum libros un-

de accuratam haurire huius rei scientiam erit integrum. Et cuius potius, quam ipsius Aristotelis? Is verò hocce argumentum tractans rectissimè distinguit, inter actiones quas facit ἀγνοῶν cū in ipso est causa; & quæ fiunt δι' ἀγνοίας, cum ignorantia sola actionis est causa. *Vid. 3. Eth. Nicom. 1.* quæ distinctio in delictis & pœnis, si actio per ignorantiam patrata proponatur, apprimè venit attendenda. Exemplo res erit clarior. Sæpissimè incidit de ebrio quæstio, an & quatenus sit puniendus si e. g. in ebrietate commiserit homicidium: Anne dimittendus impune erit, utpote per ignorantiam delinquens? Ad quod optimè respondet Arist. illum non per ignorantiam agere, licet ignorans egerit. Quamvis enim adeò fuerit temulentus, ut postridie prorsus illum quid commiserit fugiat, tamen cū ignorantia illius actionis causa non fuerit, sed ebrietas, propter ignorantiam non dicetur egisse, sed propter ebrietatem, utut ignorans, non sciens, egerit. Quinimò si & Legislatores eum puniunt, qui aliquid ignorat, quod in eo situm erat ut ne ignoraret Arist. 3. *Eth. 5.* utiq; hoc modo peccans, omnis nequit esse pœnæ expers. Idem autem videtur veniam quodammodo illi concedere *libr. 2. Polit. 6. ult. in fin.*

XXXIIX.

Ad huius quæstionis decisionem distinguendum putamus, Utrum ebrietas fuerit modica, quæ scientiam & voluntatem non excludit, & hæc à dolo ac propterea ab ordinaria L. Corneliæ pœna non excusat: An verò sit gravior & profundior, quæ voluntatis & rationis usum impedit; & tunc humanior communiorq; est sententia, pœnam esse mitigandam, quia dolus & proæresis heic cesset. Unde ebrietate inductus quid faciens, impetu facere, dicitur opponiturq; ei, qui ex proposito agit *l. 11. § 2. de pœn.* Inducit enim, exilium mentis *c. 14. de vit. & honest. cler.* ac efficit, ut quæ sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committamus *c. sanè 15. q. 1.* Ut autem isthæc mitigatio locum reperiat, necesse est eam, ut jam ante dicere occupavimus, primò esse magnam & immodicam, mentis ac rationis exilium inducens; tum etiam, ne fuerit studio captata, ad facinus tantò audacius perpetrandum, sed ut fortuito, vires fortè vini ignorans se inebriarit; ut præterea delinquens nesciverit, se talia in ebrietate commissurum; si enim pravideret id potuit (cū scil. jam ante idem sit expertus) nec occasionem peccandi aversatus est, excusationem haudquaquam merebitur: ut deniq; delinquentem postea admissi poenituerit, nec sobrius desuper, cœu re bene gestâ, gloriando illud ratum, habuerit. Petr. Theod. *colleg. crim. disp. 10. thes. 4. lit. 1.* Hisce requisitis præsentib; locū habet illud Scholasticorū: Per ebrietatē diminui peccatū sequens, sicuti diminuitur ratio voluntarij. XXXIX.

Quæ de ebrietate modò diximus, eadem commodè applicari possunt
actio-

actionibus, quæ sunt per passionem aliquam animi, in primis verò per iram seu iracundiam. Et constat affectum hunc aliquando levius turbare animum, nonnunquam gravius, ita ut omnino turbet liberum arbitrium, quo casu factum tanquam ab ignorante ac sine dolo commissum, utiq; cum non voluntarium est excusandum. Quod enim calore iracundiæ sit, ex animi iudicio factum non censetur *l. 48. de R. I.* sed perturbatione animi concitati, *r. productior. 7. in fin. de penit. dist. 3.* ex qua iustum se facere putat iratus, cum sit difficillimum, asseverante ipso Imp. D. Pio, iustum dolorem temperare. *l. 38. § 3. ad L. Jul. de adult.* Ad stipulatur iterum legibus nostris Philosophus, quando *7. Eth. 6.* egregia similitudine iram festivis ministris comparat, qui prius, quàm omne quod dicitur audiverint, excurrunt, deinde officio defunt; ita & ira audire quidem rationem in aliquo videtur, non attentè tamen audire &c. Ut autem à dolo, ordinariaq; poenà propter iracundiæ calorem excusetur, quatuor conjunctim adfint oportet. 1. ut talis ira fuerit, quæ delinquentem à mente alienaverit, hæc enim tanquam furor arma ministrat *Gail. 2. obs. no. n. 35.* 2. ut eidem iusta iræ causa data fuerit, utpote quod gravi injuriâ fuerit lacessitus; alioquin si cui bilis leviori quadam ex causa mota fuerit, ordinariam delicto præstitutam non evitabit poenam. Constat. *erim. Carolin. art. 137. ibi:* der ein Todschlag aus Born gethan &c. 3. ut quis delictum irâ adhuc fervente, sicq; in continenti commiserit: si enim temporis quoddam intercesserit intervallum, non tam iracundiâ quàm ex proreſa deliquisse censetur. Deniq; ut facti poeniteat delinquentem, ne per assensum voluntatis concomitantem reddatur, voluntarium *arg. l. 48. de R. I.* Idem esto iudicium de Amore, cujus furore nihil est vehementius, quemq; cohibere perfectæ est Philosophiæ *Nov. 74. c. 4.*

XL.

Et ita tenendum in delictis. In causis civilibus regulariter facti proprii ignorantia est intolerabilis, per superiùs *rh 36.* citatam *l. & rationes.* Notanter diximus *regulariter*: cum casus reperiantur, quibus limitari isthæ sententia ex æquitate queat. Nam si de damno agatur vitando, generalitatem suam perdit, quod patet ex *l. 22. pr. de condit. indeb.* ubi indebitum repetitur, quod supino aliquo rerum suarum errore vel incogitantia quis solvit. *Jung. l. 32. pr. & ibi Dd. d. 1.* Parili ratione patitur exceptionem propter humanæ memoriæ infirmitatem, si de factis admodum antiquis agatur *l. 44. de atq. poss.* quod Dd. pronunciant verum, nisi aut sit factum arduum vel grave *arg. c. 32. in fin. extr. de sentent. excomm.* aut alteri obligatorium. Non procedit etiam si factum sit involutum & obscurum sive intricatum, ut calculus rationum reddendarum *l. 47. §. 1. de pact. l. 1. de confess.* Item si tantâ varietate & mul-

multitudine negotiorum ignorantiam allegans sit implicatus, facile ut alius oblivio obrepere in tantâ multitudine potuerit. Wefenb. *in par. ad hunc tit. n. 3.* Fallit etiam in actibus morientium seu qui in extremis laborant: Unde heredi in legato rei alienæ testatoris ignorantiam probare non est necessum, & nisi adversarius scientiam prober, heres non tenetur, quod traditur cum limitatione quadam *in l. 10. C. de legat. §. 4. Inst. eod. l. 67. §. 8. de Leg. 2.* Sunt præterea alij adhuc casus, quos Dd. hîc excipere amant, eosq; persequitur Jac. Menoch. *de presumt. lib. 6. presumt. 23. n. 42.*

XLI.

Contra verò, quæ circa alienum versatur factum ignorantia, tolerabilis regulariter est, ac excusat quosvis, in omnibus negotiis, tam in compendiis quam in damnis, atq; de hacce nostra regula *ex l. 8. & 9. pr. h. t. l. 4. eod. supra allata* demùm intelligenda *l. ult. in fin. pro suo.* Ratio habetur *in l. 2. h.* quod ejus interpretatio plerumq; etiam prudentissimos fallat. Et hanc ob causam Gajus rectissimè tradit, eum qui in alterius succedit locum justam habere ignorantia causam an id, quod peteretur, deberetur *l. 42. de R. I.* Sic heres depositarii, actione ex illo contractu descendente non tenetur, si rem depositam ignorans distraxerit *l. 1. §. fin. de pos. & heres Emphyteutæ intra biennium non solvens canonem jure suo non cadet, si ignoravit rem talem esse Emphyteuticam, cum hocce casu moram committere non videatur arg. l. 99. de R. J. Gail. 2. obs. 48. n. 4.* Simili ratione solvens debitum, jam per debitorem principalem solutum, seu qui jam fuit liberatus per acceptilationem vel pactum de non petendo, repetit ab eo, si ignoranter solvit. Jura enim ignoscendum fidejussori putant, cum principalem solvisse haud tenebatur divinare, sed culpam in illum rejciunt, qui notum debuit facere fidejussori, jam se solvisse, ne fortè creditor obrepat, & ignorantiam ejus circumveniat, & excutiat ei summam in quam fidejussit, ut loquitur Ulp. *in l. 29. §. 2. mand. dat.* Sic ignorantia sententiam contra se latam decendium appellationis non currit Dd. *in auth. bodie. C. de appell.* Alia hujus ignorantia exempla largiter suppeeditat *l. 1. §. 1. & seqq. h. t.* XLII.

Referimus huc difficilissimam mireq; vexatam controversiam: An si quis ignorans duxit ab alio compressam aut gravidam ex alio eam retinere cogatur, an vero hæc facti alieni ignorantia id operari queat, eam ut possit repudiare? In qua decidenda non abs re erit monere, tale quidem matrimonium non esse ab initio statim nullum, cum virginitas qualitas matrimonij essentialis non sit dicenda, nec substantiam ejusdem afficiat, alias enim sciens quis meretricem ducere quoq; prohiberetur, quod falsum; sed maritus ejusmodi matrimonium ex hac causa rescindi petere potest, si illam mulstra-

re noj

re nolit injuriam, cum sit qualitas intrinseca, adeoque naturalis, & tacite semper subintellecta. Qui enim virgini fidem matrimonij dedit, non nisi in virginem consensit & castitatis conditionem tacite præsupposuit. Jung. Deuter. c. 22. vers. 20. & 21. ubi tales personæ, quæ mentitæ sunt virginitem, jubentur occidi. Dissentiunt multi, ijque magni nominis Jcti. quod tamen veritati fraudi esse non debet. Decepti etenim sunt autoritate Pontificis *in c. un. in fin. 29. q. 1.* qui hancce quæstionem negativè decedit, similitudine ductus ab agro emto, qui fertilis habitus est, cum postea reperitur sterilior, inde tamen non rescindi venditionem. Egregie! quasi inter agrum & conjugem nihil planè sit discriminis.

XLIII.

Non minori alia huc spectans quæstio involuta est difficultati: Utrum ex capite ignorantie concedatur restitutio in integrum, si res legitime fuerit usucapta? Quod negare in puncto juris tutissimum est. Quamvis enim ab aliis valde ista urgeatur ratio, quod domino nihil tum possit imputari, cujus nomine re sit sua privandus, omni hæc negligentia cessante; tamen illam non adeò officere putamus, cum textus in *l. fin. ibi: nulla scientia vel ignorantia &c. G. de præscript. long. temp.* nobis faveat; cui & aliæ addi merentur leges quibus modò omnis defensio contra præscriptionem denegatur, modò promittitur quies inconcussa, tum etiam possessores jubentur nullam molestiam aut inquietudinem formidare, & plenissima munitio ac securitas iis tribuitur. Praxis verò, ut non raro, ita & hic à Legib. facit divortium, ac affirmativam communioem esse testis est Gail. 2. obs. 48. n. 14.

XLIV.

Dispiciendi nunc sunt illi casus, qui nisi ignorantia iis causam dedisset, produxissent delictum: Eoque referendæ sunt actiones, quas *th. 37. di. 2. q. 1. de iniuriis* fieri ex Aristot. asseruimus. Hæ verò omnimodam largiuntur excusationem, quippe cum penitus sint invitæ, modò ignorantia invincibilis existat illarum causa, & tantum abest ut hic dolus reperiat, ut ne culpæ quidem rei hocce modo homini mortem accelerantes queant argui, sed præter intentionem, casu saltim fortuito damnum intulisse dicendi sunt. Quæ verò inde proveniunt damna, delicta dicuntur tantum materialiter, non formaliter; & agens causa quidem eorum est Physica, sed non moralis. Si enim quis occidat hominem, dum venatur feram, invincibiliter ignorat, intra dumeram illum latere, proindeque nihil imputari potest agenti. Pari modo, si putator dejiciendo ex arbore cum clamore ramum quenquam lædit, L. Aquiliæ non tenetur *§. 5. Inst. ad L. Aquil.* cum divinare nequeat, læsum clamorem non curaturum, adeoque invincibilis in eo est ignorantia, ibi locorum adhuc versari hominem. Quâ autem ratione sciri possit, an tali ignorantia seu casu, an vero vincibili sive culpâ læsio aliqua sit illata, docemur in Const. crim.

C

Caro-

Carolin. *art. 146.* ubi Imp. sub distinctione casuum id explicat. Aut enim quis operam dat rei illicitæ, quæ vitare debebat, aut licitæ. Illo casu si alterum læserit, non est omnino expers culpæ, nec ignorantia illum excusat. Causa enim læsionis existit, dum non impedit aut intermittit, quod & impedire & omittere poterat ac tenebatur, parum attento, quod læsionem illam non voluerit. Hoc verò casu aut adhibet diligentiam debitam, aut non. Illius exempla quoad homicidium proponit Imp. *d. art. 146.* si tonsori in tonsina sua, adeoque loco conveniente barbam cuiuspiam radenti in manus inopinato casu aliquid fuerit iactatum, aut ita is percutiatur, ut gulam ei, quem radebat, novacula præcideret: Vel quis in ludo jaculatorio licite sagittâ ad scopum jaculando transeuntem trajecerit *l. 9. §. ult. ad L. Aquil.* quod etiam spectat casus *ex §. 5. Inst. eod.* modo allatus. Et hi invincibili ignorantia excusantur, Vocaturq; tale homicidium Casuale. Quando verò quis operam navans rei licitæ, diligentiam non adhibet debitam, is pœnam homicidii ordinariam effugit, à culpæ tamen reatu non est immunis. Nam si tonsor in loco publico ac plateis officii munia perageret, quis eum culpæ non insimularet? Et putare arborem, factum planè licitum est, sed in deijciendo ramo amputato, potest esse culpa, si scil. deiciens non proclamavit *d. §. 5.* Inde q; proveniens homicidium Culposum dici consuevit. XLV.

At enim verò quemadmodum nulla regula tam est firma, quæ non patiatur exceptionem, ita & nostræ limitationes quædam sunt addendæ. Facti itaq; alieni ignorantia non excusat in delictis, si lex quoq; puniat ignorantiam, ut in *L. Aquilia*, cum deiciens ramum non proclamavit *§. 5. ad L. Aquil.* Item in actione dejecti & effusi, quæ datur adversus inhabitatorem *l. 1. pr. & §. 4. de h. qui effud. vel dejec.* Sic fisco cedit domus illius, qui ignorat in ea falsam monetam cudi *l. 1. §. domus. C. de fals. monet.* In aliis etiam negotiis nonnunquam non excusat, ut si sit supina ignorantia & crassa. Ut enim hîc nec scrupulosa inquisitio & curiositas exigenda, ita nec supina & crassa ignorantia ferenda est *l. 6. l. 9. §. 2. h. r.* Multò autem minus, si dolo quis procuret ignorantiam, excusabitur: Ita qui vel per se vel per alios facit, ne citatio ad se perveniat, pro legitime citato habetur. Non excusat etiam facti alieni ignorantia, si illud ratione officii scire tenetur & inquirere: Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit & pastor nescit *c. 12. Extr. de Reg. jur.* Inde ex communi Dd. Scholator pupilli actus scire præsumitur, cum eos ratione officii perquirere debeat. Quibus addi debent casus superius adducti, cum de scientia actum fuit præsumta. Plura tum de aliis, tum de modo probandi ignorantiam nunc dicenda restant, sed angu-

stia pagellarum exclusi telam hîc abrumpere cogimur.

μόνον τῶν βιβλίων ἡ δόξα.

sed ob incestum Jure Gentium prohibitum, æq
S. 2. ad L. Jul. de adult. ita & mater liberis suis
privazione successionis & usufructus non excus
tph. l. 2. §. 23. & seqq. ff. eod. quippe cum ad ho
l. 9. C. qui pet. tutor. nec militibus patrocinatu
patron. prest. nec minori t. r. C. si advers. delict.
voc. Nemo enim, si modò integræ sit ac sanæ me
cium delictorum, ut adulterii, homicidii, furti
tia ausit polliceri.

XXII.

Ignorantiam verò Juris positivi quòd attinet
Bachov. ad Wesf. h. n. 4. in fin. & ad Treutl. vol.
Jus ipsum quod in tabulis seu LL. XII. tabb. pu
terminatum, & inter jus indefinitum & dubium
bus & opinionibus Jctorum, aut circa casum alio
Hoc aliquo modo est tolerabile. Illud verò ign
propter impune id ferre quis regulariter solet l.
E. I. Quibus gemina tradit Aristot. 3. Ethic. s. de
rens: καὶ τὰς ἀγνοῦντας π, inquit, τῶν ἐν τοῖς νόμοις
μὴ καλεπείεσθαι, καλεῖσθαι. Quod autem dixim
nem latam culpam esse, non ita crude sed cum gr
distinguiamus enim tres casus: nam Jus publicè p
ea, quæ omnes reip. subditi scire facillè possunt &
latam, ut diximus, committunt culpam: Vel (2.)
rent, sed non nisi exacta aut exactissimà diligent
filio peritorum. Et qui horum prætexunt ignor
vissimæ rei censentur, quia consulendo peritos,
tati. fac. l. 2. §. ult. qui ord. inpos. serv. Vel (3.) e
lius hominis ratione suæ conditionis, adhibita di
homine in tali statu exigitur, cognosci nequeunt
situr culpa, sed talis ignorantia excusat.

XXIII.

Tandem etiam circa præsens ζήτησις est dist
Hæ enim vel ratione professionis ac officii jus
rant latam commisisse culpam non immeritò di
tueri nequit, qui Juris peritus cupit audire, licet sit
esset homini causas oranti jus in quo versatur ign
Gl. in l. professio. 6. C. de muner. patrim. lib. 10.

niantur l. 3d.
negligens à
ad SC. Ter
ficio pietatis
q. parent. &
l. 2. C. de jus
nitatem atro
ex ignorantia

primò cum
l. B. inter
positum ac de
disputationi
m sancitum;
culpa, nec ea
C. de f. &
oribus disse
s ignorantio
elligendum
tinet vel (1.)
c ignorant
m sciri debe
osci, ex con
levis velle
on sunt imi
hujus vel il
ab ejusmodi
lla commit

ter personas;
& si id igno
rantia itaq; se
Turpe enim
de O. f. Vid.
istum casum
non

